

Verslag waarneemactie (WA) reptielen 2020 op de Veluwezoom.

Vanaf begin jaren negentig van de vorige eeuw wordt verspreidingsonderzoek gedaan op het Nationaal Park Veluwezoom (NPV) door vrijwilliger Ronald de Boer. De waarnemingen worden gebruikt voor het beheer op het NPV, zijn van belang bij het nemen van beheermaatregelen en worden ook ingevoerd in de landelijke databank van RAVON (Reptielen, Amfibieën, Vissen Onderzoek Nederland).

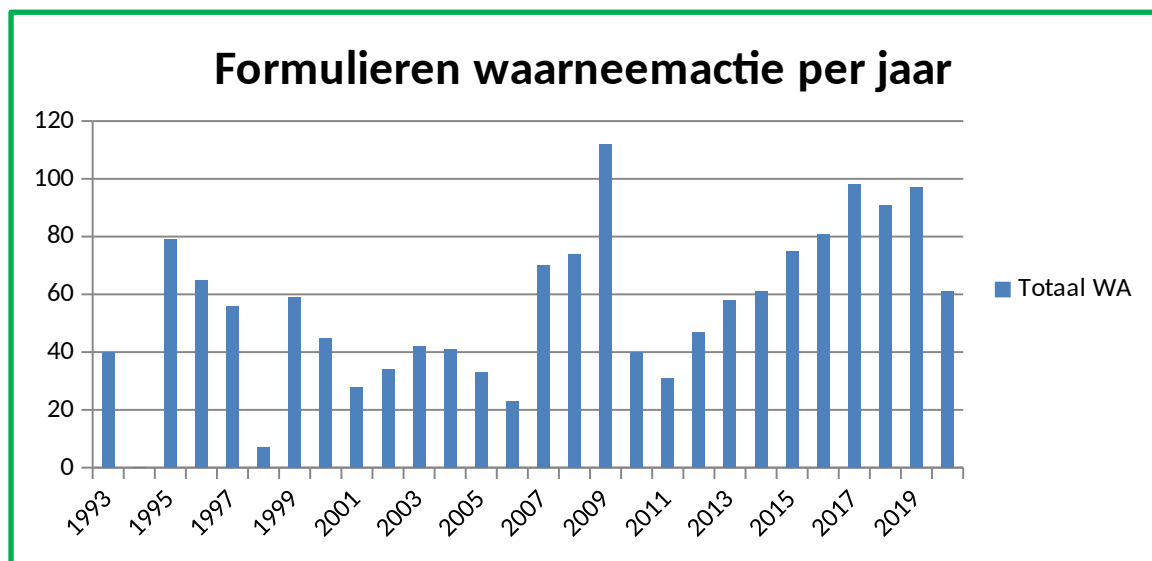
Enkele soorten reptielen (hazelworm en gladde slang) hebben een meer ‘verborgen’ levenswijze dan bijvoorbeeld de ringslang en de zandhagedis en worden ook tijdens het gericht zoeken naar reptielen maar weinig gezien. Daarbij komt dat één vrijwilliger niet het hele NPV kan monitoren. Mede daarom werd in 1993 het idee van de medewerkers van het bezoekerscentrum van Natuurmonumenten geopperd én uitgewerkt, om een waarneemactie voor de hazelworm op te zetten. Bezoekers werd (door middel van kleine posters) aan de balie gevraagd of men een hazelworm gezien had en als dat zo was, kon een formuliertje ingevuld worden met daarop de datum, tijdstip, temperatuur en plaats van waarneming. Ook bijzonderheden over de hazelworm (dood, levend, lengte e.d.) konden worden ingevuld. De formuliertjes werden doorgenummerd en de nummers worden op een (wandel-) kaart ingetekend. Hiermee kan aan het eind van het seizoen de waarneming worden “ingeplot” voor de verspreiding. Dit leverde direct al 40 waarnemingen op.

Hazelworm

In 1994 kreeg dit “onderzoek” geen vervolg, maar in 1995 werd het geheel wat groter opgezet, ook de ringslang werd erbij betrokken. Dit resulteerde dat jaar in een expositie over beide soorten, aandacht op radio Gelderland en een lezing met aansluitend een excursie. Voor de hazelworm en de ringslang werd gekozen omdat ook voor een leek verwarring bijna niet mogelijk is. Vanaf begin van deze eeuw kan ook de adder en de gladde slang aangekruist worden op het formulier.

Waarneemactie 2020.

Buiten de actie om werden nog eens 27 waarnemingen ontvangen. Deze waren van medewerkers van Natuurmonumenten of kennissen die rechtstreeks een waarneming aan de onderzoeker doorgaven. Hiermee komt het totaal op 61 “formulieren”.

Ook in 2020 was niet altijd duidelijk of de opgegeven soort ook werkelijk gezien was. Bij het verwerken is bijvoorbeeld twijfel aan de combinatie van een soort (jonge ringslang) met de locatie (droge heide). In deze heide verwacht je jonge gladde slangen. Wel wordt het beoordelen van een waarneming steeds makkelijker gemaakt, doordat een foto of filmpje wordt meegestuurd. Hoe slecht van kwaliteit soms, meestal is hier wel de goede soort uit af te leiden.

Suze de Zwart stuurt regelmatig een overzicht op van de nieuwe waarnemingen, waardoor deze sneller beoordeeld kunnen worden. Toch werden aan het eind van het seizoen nog een aantal inzenders benaderd en ook hier kwamen we tot de juiste soort. Zo wist Juha van 9 jaar zich te herinneren dat hij tweemaal dezelfde volwassen gladde slang had gezien op de Posbank, dit naar aanleiding van de vraag of de twee gladde slangen die op het formulier stonden geen jongen zijn geweest!

In totaal werden 16 hazelwormen (waarvan één verkeersslachtoffer), 32 ringslangen (10 dode) en 18 gladde slangen gemeld. Eén dode adder werd gemeld, helaas een doodgereden volwassen vrouwtje (vol met eieren) op een locatie aangrenzend aan het NPV. Dit jaar werden bij het omzetten van een broeihoop 122 uitgekomen eieren van de ringslang geteld.

Het aantal meldingen van doodgereden ringslangen (10) was dit jaar relatief hoog, het betrof een vijftal jongen, waarvan vier op één plaats, deze dieren waren mogelijk van de “broeihoop” waar ze uit het ei zijn gekropen op weg naar een nieuw leefgebied. Ook op een andere weg bij het NPV werden 5 dode ringslangen gevonden. Ook werden twee volwassen vrouwtjes gevonden, waarvan één op een MTB-pad. Nu moet gezegd worden dat de verkeersslachtoffers wel van “ervaren” waarnemers kwamen, die hun ogen goed de kost geven in het veld en op de wegen.

Wanneer worden de beestjes gezien en bij welke temperatuur?

Doordat het bezoekerscentrum bij de start van het reptielenseizoen gesloten was, werden op de site van NM de bezoekers opmerkzaam gemaakt dat ook in 2020 opgave gedaan kon worden van de reptielen “zonder” pootjes. Dit heeft zeker invloed gehad, de waarnemingen waren lager dan de jaren hiervoor, gestart werd half april en eind oktober (na de herfstvakantie) werd de actie afgesloten.

Soms zijn niet helemaal de kenmerken duidelijk, zoals bij dit ringslang vrouwtje

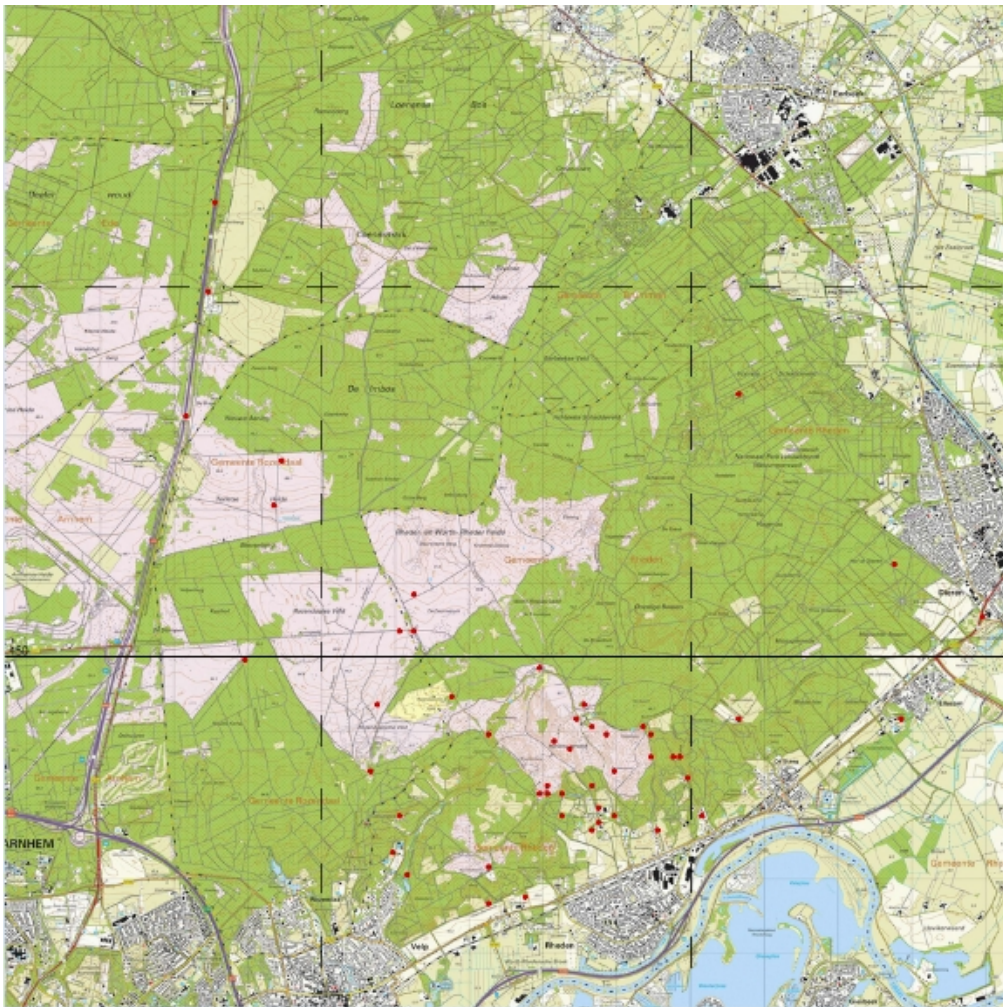
De 1^e hazelworm werd op 23 maart gezien, de 1^e ringslang lag op 9 april te zonnen. Dit komt ongeveer overeen met de waarnemingen van ondergetekende.

Ligt in “normale” jaren de piek in de waarnemingen vooral in mei en de vakantieperiode, dit jaar werden vooral in de maanden augustus en september veel formulieren ingeleverd.

De gemiddelde temperatuur die werd opgegeven bij de ringslang waarnemingen was 24 °C, voor de hazelworm 21 °C, de gladde slang zat hier net tussenin. Bij de ringslang wel een kanttekening dat de dieren vooral in de nabijheid van water werden gezien, hier zal het ook wel wat koeler zijn geweest.

Waar worden de beestjes gezien?

Het gros van de waarnemingen komt uit de buurt van het bezoekerscentrum, het landgoed Heuven en de wandelroutes op het Herikhuizerveld (richting Posbank), het drukste gedeelte qua bezoekers. (Zie ook onderstaand kaartje, rode stippen geven de waarnemingen weer.)

Dit jaar ontvingen we een aantal waardevolle waarnemingen van de Rhederheide en de Terletse heide. Voor het eerst sinds 20 jaar werd een gladde slang gemeld op de Beekhuizerheide en vielen er bijna alleen in de wegen ten oosten en zuiden van het eigenlijke park de meeste verkeersslachtoffers. Een daarvan was een doodgereden adder-vrouw. Deze soort blijft toch schaars met minder dan 10 waarnemingen in bijna 30 jaar onderzoek.

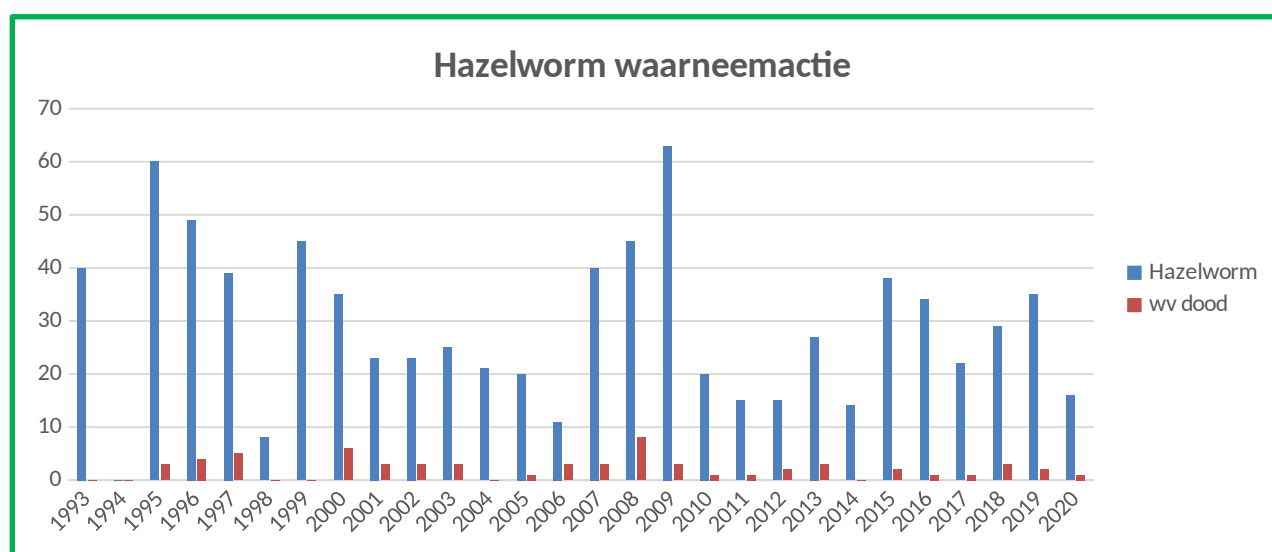
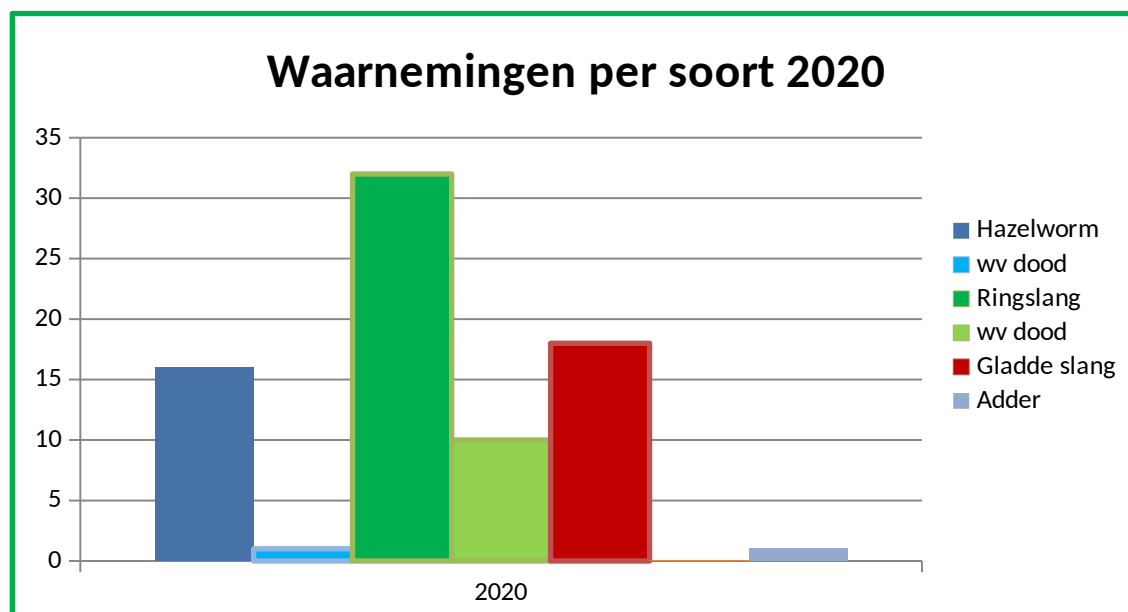
Mede door de lange periode die deze waarneemactie (vanaf 1993) beslaat, zien we dat de hazelworm in alle kilometerhokken (eenheid van 1x1 km volgens de Topografische atlas, wordt gebruikt bij inventarisaties) van het NPV kan worden gezien en ook is waargenomen.

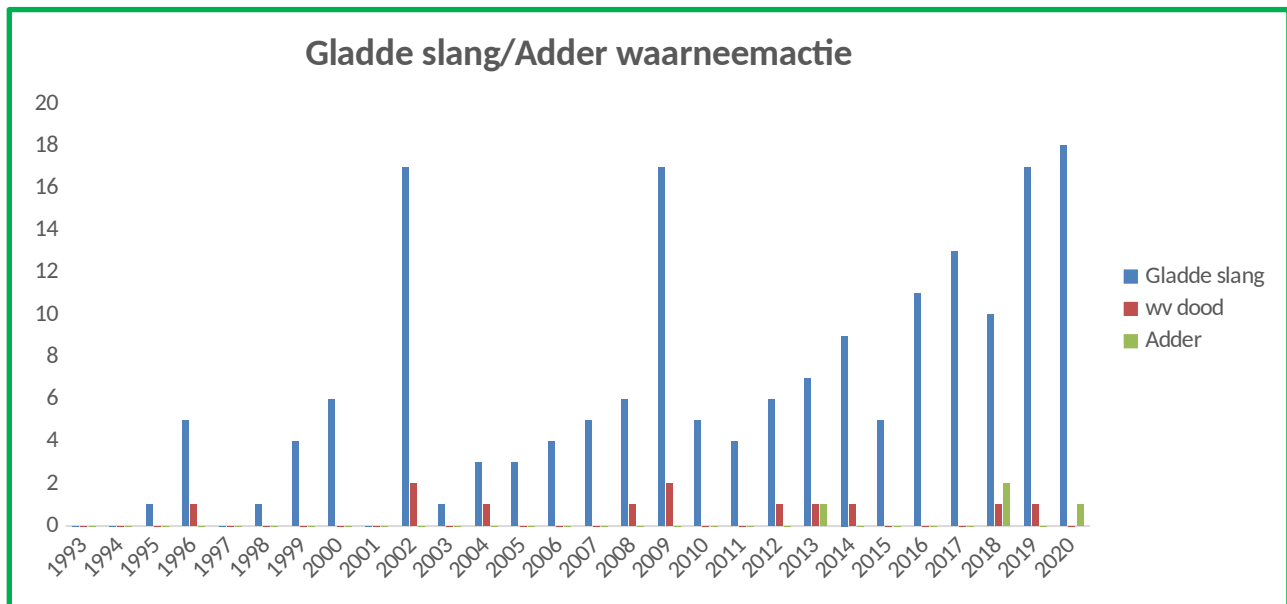
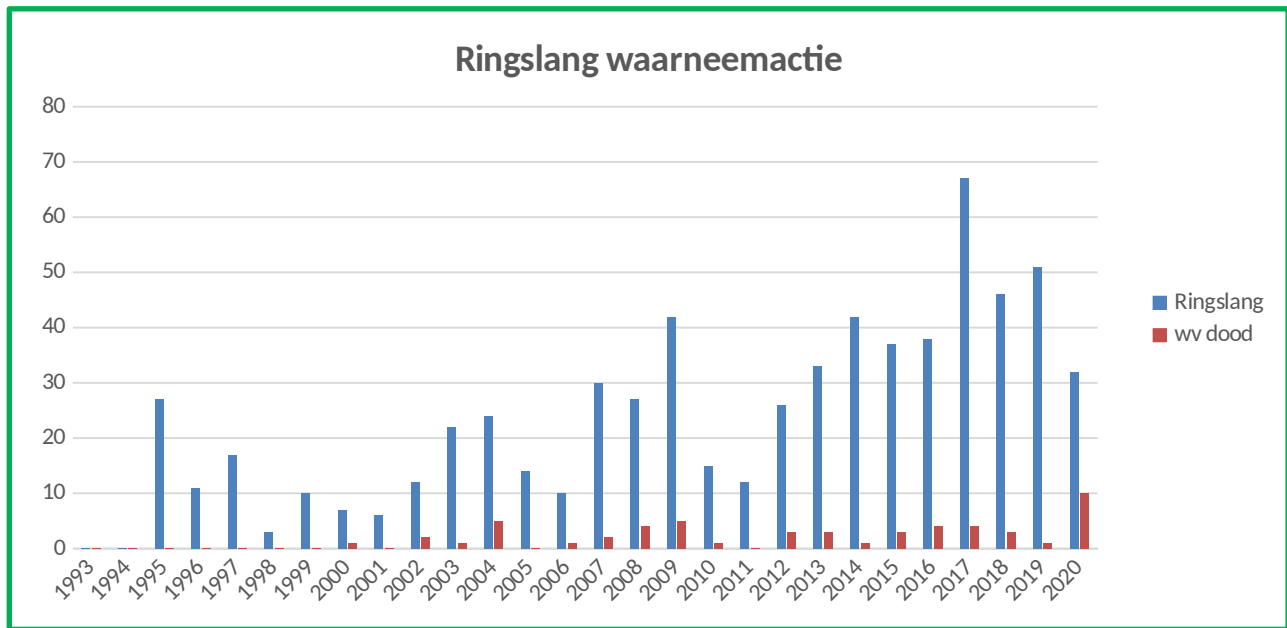
Werden bij de bijzonderheden op de formulieren nog bijzondere zaken gemeld?

Eén waarneming betrof een “zwarte adder” redelijk dicht bij de plek waar eerder een adder is gemeld. De foto toonde echter een ringslang.

Enkele waarnemers konden gerustgesteld worden dat een ringslang geen kwaad kon voor hun huisdieren of kinderen.

Hieronder volgen nog enkele grafiekjes met de resultaten van 2020 per soort en per soort over 27 jaar waarneemactie.

We willen jullie allemaal bedanken voor het inleveren van de formulieren. Hierdoor is weer veel informatie toegevoegd over de verspreiding van de soorten. Het was natuurlijk ook weer leuk om te zien dat door veel kinderen een waarneming werd doorgegeven.

Ook de medewerkers van het bezoekerscentrum dank voor de registratie en het waar nodig direct doorsturen van de meldingen waar meer duidelijkheid gewenst was.

Tekst : Ronald de Boer & Suze de Zwart

Foto's : Ronald de Boer

Maart 2021